

контекстов как структуротворческих элементов в литературно-критической практике поэтессы.

Ключевые слова: литературная критика, компаративистика, восприятие, исследовательский метод, аналогия, контраст, контекст.

Korbych Halyna. “She left not only poetry...”: Lesia Ukrainka – Critic. Comparative Aspect. The present paper is devoted to the meaning of comparative aspects in literary criticism works by the Ukrainian poet Lesia Ukrainka (1871–1913). It stresses the significant role that the author herself, along with her erudition and character traits, plays in her comparative studies. In the discussion, it is observed that the research methods used by Lesia Ukrainka resemble contemporary comparative studies. It is also shown how the author draws analogies and brings out contrasts. The paper contains an analysis of comparative optics, which allows presenting the profound contexts of the cultures and literatures of both Western Europe, as well as those typical of the Central and Eastern parts of the continent, which are characteristics for Lesia Ukrainka’s literary criticism.

Key words: literary criticism, comparative studies, reception, research method, analogy, contrast, context.

Стаття надійшла до редакції 13.10.2016 р.

УДК 821.161.2.09

Світлана Кочерга

«LÉGENDE DES SIÈCLES» ЛЕСІ УКРАЇНКИ: МІСТЕРІЯ ГОРИЗОНТІВ

Розглянуто факти з історії написання твору, його суголосність з «Легендою віків» В. Гюго. У центрі герменевтичної інтерпретації тексту перебувають масштабність образу буття, профетичні ідеї поезії. Ключовою бінарною опозицією у творі визначено топоси кімнати й храму. Детально проаналізовано візію езотеричного храмового простору.

Ключові слова: герменевтика, «горизонт», структуралізм, семіотика, компаративістика, деконструкція, профетизм, езотерика, гностицизм, ініціація.

У творчості Лесі Українки поезію «Légende des siècles» слід віднести до утаємничених текстів, які заслуговують осмислення за допомогою новітніх підходів. Пріоритетним для аналізу цього тексту вважаємо структурально-семіотичний інструментарій. Доречною була б і герменевтична інтерпретація, позаяк на інтуїтивному рівні читачеві

апріорі зрозуміло: у вірші «Légende des siècles» наявні «божих слів нерозгадані коди», якщо скористатися словами відомого поета-сучасника В. Махна. Однак, як часто буває, складне письмо залишається на маргінесах вітчизняного літературознавства.

Щоправда, останніми роками інтерес до цієї легенди стає помітнішим. Отож на сьогодні маємо чимало вартісних спостережень як з боку філософів, так і літературознавців. Серед перших неодноразово звертався до твору Лесі Українки харківський філософ О. Гужва, який наголошує на тяжінні Лесі Українки до прамови та метамови, що завжди актуалізується в переломну епоху. Серед літературознавців варто відзначити статтю В. Агеєвої «Поетичний візіонеризм Лесі Українки», у якій авторка доводить профетичний дар поетеси, котра у вказаному вірші констатує «безвихідь історії, передчуття катастрофічного кінця» [1, с. 7]. Своєю чергою Є. Кононенко висловлює думку, що власне візії Лесі Українки надто загальні, їм бракує «тої конкретики, що вражає у рідкісних зафіксованих пророцтвах, які збулися», зрештою «сутінки віків пророкує кожен третій поет, хіба що Леся Українка зробила це талановитіше» [7].

Не оминула своєю увагою загадковість тексту «Légende des siècles» О. Забужко, яка працює на перехресті літературознавства і філософії. Вона трактує поезію Лесі Українки у гностичному ключі, що неоднозначно сприймається на сьогодні. Дехто вбачає в таких тлумаченнях свідому спробу зробити Лесею Українку жрицею чужого культу й агресивно реагує на цю дразливу ініціативу, що репрезентує, скажімо, стаття М. Жарких «Помилкові погляди Оксани Забужко на Лесею Українку». Будь-яка згадка про гностичну космологію або ж абсолютний дух викликає в нього фізіологічний спротив. Щодо поезії «Légende des siècles» М. Жарких зазначає: «Тлумачення О. Забужко нещасливе і разить якимось хворобливим небажанням розуміти *цілком ясний текст* (виділення. – С. К.) Лесі Українки... Земні дії чинять люди, а не дух – це ясно, як тричі нуль буде нуль. Так завжди розуміла земні події сама Леся Українка, і будь-яке видобування з її творів об'єктивного існування (=земних дій) бога (=абсолютного духа) є прямою фальсифікацією її творчості» [5]. Не може не дивувати монополізація автором права на адекватність розуміння Лесі Українки, наполягання на максимальному спрощенні сутності поезії. Насправді ж спроби розглянути доробок поетеси інтерпретаторами, заангажованими глорифікацією її оптимізму і ясності, – будьмо чесними – вкрай

неплідні. Додається також відчуття гендерної недовіри до світоглядного обширу «дівчини у вінку», небажання визнати, що Леся Українка таки дійсно була чи не «єдиним мужчиною у нашому письменстві», оскільки бралася за теми, які звикли розцінювати як високу планку інтенцій справжніх мужів світової літератури.

Як відомо, Г. Р. Яусс увів у науковий обіг поняття горизонту очікування, котрий учений диференціює таким чином: горизонт, закодований у тексті, який за своєю природою незмінний; горизонт читача, що ґрунтується на його естетичних уявленнях, досвіді і є постійно змінною категорією. У процесі перехрещення цих двох категорій якраз і відбувається реальна рецепція твору. Інколи ми спостерігаємо конфлікт несприйняття художнього твору, оскільки він не збігається з рамками сформованого естетичного канону. Проте варто говорити й про відчуження цих двох горизонтів, що призводить до втрати напруги та спорожнілості локусу інтерпретацій.

Міркування над текстом «*Légende des siècles*» для нас цікаве не так у контексті яуссівського горизонту, скільки гуссерлівського, тобто в сенсі співнаявності актуального відомого й актуального невідомого в сприйнятті, що виводить нас на внутрішню часовість «Я». Саме такий горизонт, який позначає відкритість часових екстазів екзистенційно інтерпретованого «минулого», «майбутнього» і «теперішнього», відображений у художньому просторі «*Légende des siècles*». Як слушно зауважив О. Гужва, світоспоглядання Лесі Українки досягло «особливої правди вимислу, підіймаючи горизонт художньої свідомості над буденністю, вказуючи на інший – духовний вимір буття, що кожному мить життя людського поєднує з життям всесвіту та природи» [2, с. 34].

Відправною точкою нашої студії є теза: Леся Українка – не Сівілла, це митець, здатний мислити категоріями трансцендентного, вступати в діалог з буттям. Наше завдання – спробувати зрозуміти смисл поетичного звернення, спрямованого до нас. Г.-Г. Гадамер застерігав інтерпретаторів поетичних текстів від зазіхань на абсолютне розуміння, називав такі заявки «облудою», «понеже наука тут не в пригоді і ми ризикуємо впасти в безпредметні імпресії», тобто у видимість обґрунтованого тлумачення, апелювання до непевних асоціацій, які ніколи не були гарантією точного розуміння художнього повідомлення. Водночас Гадамер закликав не боятися цієї неповноти, невдач, а повсякчас висловлювати себе через шукання

смислу поезії. Він дуже мудро окреслив реальні можливості літературознавця: «Кажімо, як розуміємо, ризикуймо не зрозуміти чи захряснути в прикрій непевності імпресій. Тільки так з'явиться шанс, яким можуть скористатися інші. Скористатися означає не так спровокувати протилежний бік власною однобокістю, як розширити і збагатити резонансний простір тексту» [4, с. 9]. Мета цієї статті доволі скромна – долучитися до тих, хто прагне «збагатити резонансний простір» «*Légende des siècles*».

Так чи інакше в будь-якій спробі інтерпретації відбувається зустріч горизонтів, і реципієнт, віддаляючись у часі, розширює видноколо. Замало повторювати як мантру популярне твердження, яке приписують В. Симоненкові (мовляв, поезія «Легенда віків», створена 1906 р., є «пророцтвом» 1917 р.), оскільки жорна історії не зупинилися. Врешті, прозірливий погляд на десяток років уперед навряд чи слід оповивати пієтетом нострадамусівського штибу. Доцільно поглянути на вірш Лесі Українки, не вишукуючи суспільні аналогії пізнішої доби. Безперечно, їх можна знайти чимало зі столітньої відстані, а ще більше запропонує майбутнє. Однак візіонерський текст поетеси має чимало таємниць не так в історичному часі, як у часі вічного повторення, часі «тутбуття» кожної людини.

Українці важливо кинути більш прискіпливий погляд на твір, який, безсумнівно, інспірував Лесю Українку до написання легенди, позаяк поетеса не лише запозичила крилату назву з доробку визначного французького поета В. Гюго. І тут ми виходимо на ще один аспект містерії горизонтів – авторів, що репрезентують різні історичні епохи. Як відомо, В. Гюго був серед улюблених авторкою письменників. «– Про що ти думаєш? – Про прийдешність!» – цей епіграф Лесі Українки, взятий із поезії французького метра, став наскрізним у її великій духовній праці.

Тривалий час слід «книжності» у творчості письменника не вважався великою чеснотою, але з часом – якщо категорично відкинути епігонство – то книжність як своєрідний діалог, що засвідчує метатекстуальність природи художнього мислення, стає одним із пріоритетів у літературознавчих шуканнях. Однак існує і опір гіперболізації книжних вражень. Приміром, запропонована О. Забужко «книжна» версія походження феномену «Лісової пісні» не знайшла особливого зацікавлення чи то пак продовження в лесезнавчих студіях. Утім, цього була свідомо дослідниця, яка наполягає на тому, що в україн-

ській науці про літературу взагалі не розбудований «горішній поверх – книжна артикуляція» національних феноменів. По суті, О. Забужко має рацію, коли дещо різко за формою заявляє: «...твори класу “Лісової пісні”, на жаль, не гриби і виростають не напряму з “чудової природи” й фольклору, а таки з багатовікового стовбура світової книжної культури» [6, с. 42]. Скажімо, дивно, що досі ту саму «Лісову пісню» не зіставили з баладою «Лісовий цар» В. Гете – автора, який багато в чому вплинув на літературні смаки поетеси. Зокрема «Лісовий цар», з його ліричним поєднанням реального і фантастичного світів, уторгненням міфічних істот у горизонт одного з героїв, що призводить його до смерті, провокує до компаративістського перегляду драми Лесі Українки.

«Легенда віків» В. Гюго – феноменальне літературне явище, проте його фахова оцінка неоднозначна. Маємо визнати, що небезпідставно цей текст зараховують до таких, які свідчать про грандіозний задум, що не знайшов адекватного втілення. З часом, коли читацька розгубленість відходить на другий план, з погляду історії літератури це творіння Гюго визнали неперевершеним пам'ятником романтичній міфотворчості. Епічний цикл «Легенда віків» – незавершений проект, хоч його публікація тривала майже чверть століття за життя письменника і світ побачили три збірки (1859, 1877, 1883). Автор наголошував, що його творчий план, який спирається на міфологічне надбаня людства, навряд чи може бути закінчений. Дискусійним залишається жанрове визначення книги Гюго. Певною мірою ускладнює розуміння смислової наповненості тексту його фрагментарність, адже перед читачем постають, як видається, абсолютно самодостатні вірші легендарно-історичного, моралістичного, політичного змісту. Слід наголосити, що французькі дослідники досить багато зробили для виявлення зв'язків між цими текстами, однак в інших національних літературознавчих практиках поки що переважає трохи зверхня рецепція «Легенди віків», суттєве применшення її значення порівняно з прозою В. Гюго. Втім, із часом ситуація змінюється, творчість поета-романтика з його міфологічною космогонією переоцінюється, відтак вже по-іншому сприймається репліка француза Альбуї, який зауважував: критиці «потрібно було, щоб він (Гюго) замовк для того, щоб почути шепіт Верлена і німоту Маларме» [10, с. 85].

В. Гюго вважав себе істориком, археологом, філософом, теологом і поетом водночас, тільки поєднання цих іпостасей дало йому змогу

взятися за реалізацію наміру показати історію людства аж до «міражу майбутнього». Звернімося до авторської передмови, написаної до першої частини «Легенди віків». У ній В. Гюго наголошує, що в його віршах можна знайти «тільки зліпки з профілю людства» в послідовних змінах від Єви (матері людей) до Революції (матері народів). Загалом у передмові переважає оптимістична патетика, у її завершальних фразах ідеться про пропозицію читачеві «священного гімну», молитовної «драми світобудови». Філософський фокус книги-мрії одинокого романтика зосереджений на герменевтичній надпроблемі: висвітлити Буття в трьох ликах – Людство, Зло, Безкінечність – крізь призму поступу. Очевидно, ця тема була близька і Лесі Українці, хоч її мозаїка відображених ідей – це лише лаконічний начерк, орнамент з утраченими чи нескладеними фрагментами.

Відомо, що Леся Українка в ранні роки перекладала твори В. Гюго, зокрема переспів «Сірома» («Бідні люди»), «Лагідні поети, співайте». Цьому сприяла Олена Пчілка, яка надзвичайно шанувала «найвеличнішого, незрівняного митця, Віктора Гюго», і навіть у дарчій надпис доньці в чистому альбомі «Poesie» вводить повністю переписаний його вірш «Як тут душа...» французькою мовою. Цікаво, що переклад із В. Гюго «Лагідні поети, співайте» опубліковано 1906 р. у журналі «Рідний край». Підготовка публікації, цілком імовірно, спонукала Лесю Українку творчо повернутися до вражень від читання французького письменника, однак не варто виключати, що й до свого юнацького архіву. До речі, дослідниця С. Палятинська вважає «*Légende des siècles*» Лесі Українки перекладом із Гюго, але з цим важко погодитись. Натомість скрупульозного вивчення заслуговують естетичні та ідейні перегуки у творчості Лесі Українки й В. Гюго. Одним із перших зразок такої студії залишив професор Р. Жилавий (США) у статті «Протест проти деспотизму у Віктора Гюго і Лесі Українки».

Свого часу Леся Українка таки могла взятися за переклад «Легенди віків» із французької мови, у цьому аспекті важливим джерелом для нас є листування І. Франка. Слід зазначити, що Франко був палким прихильником і популяризатором поезії В. Гюго в Україні. Восени 1891 р. у листі до М. Драгоманова він згадує про своє запрошення Лесі Українці взяти участь у підготовці збірника французького автора в серії перекладів «Антологія європейських поетів». Причому він радив їй безпосередньо вибрати щось зі збірника «*Légende des*

siècles». Але на цю пропозицію Леся Українка не пристала, і лише на початку 1894 р. він отримав кілька перекладів від Олени Пчілки та Лесі Українки. Цілковито ідею Франка Леся Українка не відкинула, в одному з листів до нього зізнається, що не збирається «зложити зброю долі перед В. Гюго».

Якщо справді 1906 р. вона вкотре повертається до колишніх задумів, написавши поезію, концептуально близьку до епічного циклу француза, то навряд чи була вдоволена результатом, оскільки вперше твір був надрукований лише 1947 р. у збірнику за редакцією М. Деркач «Неопубліковані твори». До слова, за О. Косач-Кривинюк, одним з улюблених виразів Лесі Українки була фраза В. Гюго «*Corriger un oeuvre par un autre*» (*Виправляти один твір другим (фр.)*). Отож можна стверджувати, що квінтесенцію культурософських ідей, сконденсованих у «*Légende des siècles*», письменниця певним чином моделювала в останніх своїх драмах, і це питання також ще потребує вивчення.

Якщо порівнювати концепції книги Гюго й поезії Лесі Українки, то зацентруємо увагу на тому, що українська поетка не бачить у революції, яку культивував французький романтик, кінцеву точку поневірянь людства. Досвід революції в Російській імперії, що розпочалася 1905 р., розбивав будь-які ілюзії. Обоє авторів поєднує дискретний інтерес до прочитання історії. Гюго припускав, що йому дорікатимуть за пунктирність, але він вибирав ті історичні локуси, які відображали суть історичного руху. Наприклад, одна з його поем – майже переклад Євангелія, кілька творів віддзеркалюють епопею Середньовіччя тощо. Така ж спорадичність інтенцій властива всьому літературному доробку Лесі Українки, до якого словосполучення «*Légende des siècles*» може слугувати надзвичайно точним мотто. А в зазначеному вірші поетеси все ж домінує гравітація таїни буття, навіть більше – намагання зазирнути за межі мерехтливого горизонту, доступного пересічній людині. Ніяких утопічних обіцянок, це просто запаморочливий стрибок у часове провалля, у позачасся. Незакінченість тексту немовби демонструє особистісну динамічність автора й засадничу незавершеність вічних стремлінь до свободи.

Композиція «*Légende des siècles*» нагадує конус, оскільки і у сфері часу, і у сфері простору бачимо тенденцію розширення, нестримний рух до безмежжя. Ключовою бінарною опозицією у творі можна визначити топоси кімнати і храму. Лірична героїня не позиціонує себе лідером громадянського поступу, вона розбудовує влас-

ний простір на маргінесах стовпових шляхів нищівної історії. Причому координати самобудування для неї не менш важливі, ніж відчайдушна боротьба за демократизацію суспільства. «Тиха кімната», у якій вона відмежовується від гуку вулиці, багата «на скарби все-світньої думки». І це не збігається з тим Жанна-д'Арківським образом авторки, який полюбився масовому читачеві. Хоча за амбітністю мети – це, по суті, Жанна-д'Арківська відвага, лише у сфері пошуку таємниць світобудови. Першим кроком до цього рішучого вибору стає самозабуття, що, як указує О. Гужва, «відкриває простір для важливих змін у світорозумінні: доля однієї людини є лише ланкою на довгому шляху людської історії та людського духу» [3, с. 56]. Ці зміни, як видається, викликають потребу героїні не обмежитися втіхами скупого лицаря наодинці зі скарбами. Отож наступні фрагменти поезії нагадують травелог у пошуках храму. *Fin de siècle* взагалі тяжів до ідеї соборності, що, зокрема, підтверджує легенда Лесі Українки, у якій важливе місце належить образу храму, семантичному антиподу палацу. Як стверджує семіотик Г. Левченко, храм Лесі Українки в цьому і суголосних віршах на перше місце виводить інтелектуальне життя, передусім у ньому потрібно вбачати узагальнений «образ об'єднаної ідеєю людської спільноти, ...образ групи, насаженої ідеєю самопосягати і служіння» [8, с. 149]. Власне, такий храм обраних є досяжним і в рідній домівці, коли ти сповнений гідності («не хилиться вділ голова»), сягаєш гармонії, величного спокою, умовою чого є певність у власному «знатті».

Віртуальну подорож до храму в «*Légende des siècles*» усе ж не можна назвати пошуком спільноти. У ньому для авторки насамперед закодований фокус саява мудрості й прозорливості, це містична сакральна святиня, нематеріальна за формою, наділена надзвичайними силами, тобто храм тут – місце розташування своєрідного герменевтичного Граалю. Швидше – це не кубок, а дзеркало, у якому відображаються візії, що стають метою спраглих пізнати приховану істину. Пригадаймо, що перекази про Грааль етимологічно пов'язують із прадавніми засекреченими окультними товариствами, які володіли таємним знанням.

Нон-фініто поезії не дає героїні власне ступити в храм, вона тільки наближається до нього, але ця територія відразу дає можливість відкритися чакрам, які дають змогу проникнути в інші виміри. Загальновідомо, що будь-яка релігія вимагає певної організації

храмового простору. На відміну від християнських соборів, у язичницьких храмах культові дії відбувалися назовні, до внутрішньої частини храму мали доступ лише головні жерці. Однак спільним для всіх культових будівель є нерівномірність розподілення сакральності, її наростання за певним принципом, починаючи від входу. У вірші «Légende des siècles» храм окреслений колом захисту – огорожею. Ця огорожа (до певної міри повторення звичайного горизонту, доступного «плотським очам») відмежовує локус, який перед духовим поглядом стає образом вічності й безкінечності. Браму в багатьох культурах зазвичай вважають віхою, яка символізує ритуал переходу від одного ступеня життя до іншого. Ініціація відбувається за умови відкриття брами, яку в багатьох культурах захищають фігури варти (наприклад, леви-собаки). Цікаво, що пишні храмові брами були призначені тільки для статусних осіб. Ще один бар'єр, указаний у «Légende des siècles» – переступ високого порога, саме він – основна межа, що розділяє профанне і сакральне. Поріг – місце зустрічі природного і надприродного, церемоніальна точка руйнування кордонів. І водночас це перешкода для тих, хто хоче зайти надто далеко, побачити більше, ніж він здатен винести в езотеричному знанні.

У підтексті медитацій Лесі Українки можна вловити сподівання, що храм стане прихистком миру та злагоди між різними народами й верствами, що своїми протистояннями приносять море страждань для кожної людини. Утім, пригадаймо мудрість, яку актуалізує Г.-Г. Гадамер: «Всякий, охочий увійти у храм, нехай не очікує чуда» [4, с. 17]. Пройти далі за браму здатен не кожен, це виявилось не під силу і ліричній героїні: її зупиняє візія-випробування, візія-тест як елемент сакральної містерії.

*Не перейшла і я, – жадібний зір
промкнувся тільки за поріг до двору,
хотів пробігти по всьому простору
і потьмарився – то страшний був двір... [9, с. 348].*

Двір у давніх культових спорудах теж мав духовну ієрархію з центром, де розміщувався храм – Свята Святих, куди навіть первосвященик входив один раз на рік. Такий розподіл простору передбачав існування Вчення Посвячення, або метафізики в широкому сенсі слова, що веде людину від початкового стану скованої свідо-

мости до повного звільнення від обмежень і життя у світі невидимому. Побачена на мить картина з високого порога, розгорнена Лесею Українкою, вражає жахливими перспективами людського майбуття / псевдопоступу:

*...між трупами світів, ідей, народів
вились, як змії, звої хороводів.
Якісь чужі, незнані племена
людей чи звірів виринали дикі
із сутіні віків... [9, с. 349].*

Марево, що нагадує нам постшпенглерівський образ присмерку Європи, стає справжнім шоком для ліричної героїні. Чи воно є вказівкою істини? чи лише випробуванням безстрашності шукача Граалю правди? – відповісти складно. Принаймні, це візуалізація апогею твердження Еклезіаста – у великій мудрості багато печалі, і хто примножує пізнання, примножує скорботу. Водночас побачена картина стає перевіркою готовності відчайдухів продовжити свій рух до храму всупереч відчуттю, що пізнати жахливу правду – вище людських сил. Отож лірична героїня зробила тільки перший крок на цьому шляху, вона інок, що зупинився перед прийняттям наступних чернечих ступенів. Храм, про який мріялося на початку поезії, так і не з'явився на горизонті у фіналі.

Аналізуючи цей текст, не можна оминати бінарність усезагального і свого. Іноді ці поняття змикаються в цілісність, але їхня єдність не є міцною і постійною величиною. Раз по раз «своє» виривається з ланцюга, заступає своєю вагомістю «чуже». У першому структурному фрагменті твору домінує оптимістична віра:

*Все злучиться в цілість – природа і люди,
що є, що минуло, що сталося, що буде,
і рідне й чуже поєднається щільно
і житиме в думці моїй нероздільно... [9, с. 348].*

Але наприкінці тексту найбільш емоційним прозрінням відзначаються моменти гострого розуміння: рідне, національне також приречене на знищення у вирі катаклізмів історії, що стає моментом високої трагедії долучення до часткового відкриття таїни прийдеш-

нього. Крещендо цих акордів звучить, як належить для композиції фольклорних жанрів, тричі. Передбачення катастрофи зникнення культур досягає кульмінації в ословленні:

*колись так, може, й наша рідна мова
зостанеться на загадку вікам... [9, с. 349].*

Пізнання світової несправедливості завжди віддзеркалює найважливіше – «образ рідної неволі». І останні рядки – це рядки безсилля (радше ситуативного) перед імовірністю краху національного дому:

*Замерк мій дух, і серце заніміло,
і слово з уст озватися не сміло,
бо та країна – то була моя... [9, с. 349].*

Зрозуміло, що ця авторська позиція ще раз переконливо доводить: справжній діалог культур – нонсенс, якщо немає осмислення власної культури та розшифрування національного культурного коду. Однак із цією тезою проведемо процедуру так званого «витягування смислу» Дериди за допомогою методології деконструкції. Рокіровка «свого» і «чужого» дає нам змогу вичитати ще один прихований смисл: будь-яка трагедія, несправедливість, приниження, навіть якщо вона відбувається з «чужими», безпосередньо стосується й мене. Отож мова, воля, країна, що їх руйнують, автоматично стають «моїми». Саме тому, наприклад, король Данії Кристіан X нашивав жовту зірку ганьби для гебреїв; нещодавно в усіх кінцях Європи люди виходили на мітинги з гаслом «Je suis Charlie» після резонансного терористичного акту в Парижі; пісня Джамали «1944» отримала гарячу підтримку і т. п. Бо тільки така свідомо виплекана позиція дає підстави сподіватися, що світ не буде байдужий тоді, коли біда спіткає твою націю, твою батьківщину.

Працюючи з невеликим за обсягом текстом «Légende des siècles», переконуєшся, що він напрочуд місткий, а таємниці його численних смислових лакун – невичерпні. Пізнання коду загадки твору допустить в різних ракурсах – компаративістському, герменевтичному, філософському, гностичному, езотеричному та ін. Поезія «Légende des siècles» – зразок творчого «дорослішання» Лесі Українки, ім'я якої заслуговує почесного місця серед авторів, котрі запропонували

читачеві художні моделі діалогу універсуму особистості й універсуму всесвіту, до яких замало підходити тільки з естетичними критеріями. Цей загадковий твір у нашому літературознавстві заслуговує на поглиблене вивчення науковцями нового покоління.

Джерела та література

1. Агеєва В. Поетичний візіонеризм Лесі Українки / В. П. Агеєва // Наукові записки НаУКМА. – 2007. – Т. 72. Філологічні науки. – С. 3–11.
2. Гужва О. Діонісійське та Аполлонійське в поезії Лесі Українки / О. Гужва // Наук. вісн. Серія «Філософія». – Х. : ХНПУ, 2015. – Вип. 45 (ч. II). – С. 31–40.
3. Гужва О. Симфонізм поетичної думки / О. Гужва // Грані. – 2011. – № 5 (79). – С. 53–56.
4. Гадамер Г.-Г. Вірш і розмова. Есе / Г.-Г. Гадамер. – Львів : Незалежний культурол. журн. «І», 2002. – 188 с.
5. Жарких М. Помилкові погляди Оксани Забужко на Лесю Українку [Електронний ресурс] / Микола Жарких // Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки. – Режим доступу : <http://www.l-ukrainka.name/uk/Studies/ZabuzhkoFalses.html>
6. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій / О. Забужко. – К. : Факт, 2007. – 640 с.
7. Кононенко Євгенія. Модерн у світлі «забужкоцентризму» [Електронний ресурс] / Євгенія Кононенко // ЛітАкцент. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2011/07/19/15310/>
8. Левченко Г. Міф проти історії: семіосфера лірики Лесі Українки / Галина Левченко. – К. : Академвидав, 2013. – 332 с.
9. Українка Леся. Поезії / Леся Українка // Українка Леся. Зібр. творів. У 12 т. Т. 1. – К. : Наук. думка, 1975. – 448 с.
10. Albouy P. Mythographies / P. Albouy. – Paris : José Corti, 1976. – 380 p.

References

1. Aheieva, V. 2007. "Poetychnyi vizioneryzm Lesi Ukrainky [Lesia Ukrainka's Poetic Visionarism]. *Naukovi zapysky NaUKMA*, 72: 3–11 (in Ukrainian).
2. Huzhva, O. 2015. "Dionisiiske ta Apolloniiske v poezii Lesi Ukrainky" [Dionysian and Apollonian of Lesya Ukrainka's Poem]. *Naukovyi visnyk. Seriya «Filosofia»*, 45: 31–40. Kharkiv: KhNPU (in Ukrainian).
3. Huzhva, O. 2011. "Symfonizm poetychnoi dumky" [Symphonism of a poetical thought]. *Hrani*, 5 (79): 53–56 (in Ukrainian).
4. Gadamer, H.-G. 2002. *Virsh i rozмова. Ese* [Hans-Georg Gadamer. Poem and Conversation. Essays]. Lviv (in Ukrainian).
5. Zharkyykh, M. "Pomylykovi pohliady Oksany Zabuzhko na Lesiu Ukrainku [False Views Zabuzhko on Lesia Ukrainka]. *Entsyklopediia zhyttia i tvorchoosti Lesi Ukrainky*. Available at: <http://www.l-ukrainka.name/uk/Studies/ZabuzhkoFalses.html> (in Ukrainian).

6. Zabuzhko, O. 2007. *Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka v konflikti mifolohii* [Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka in Conflict of mythologies]. Kyiv: Fakt (in Ukrainian).
7. Kononenko, Yevheniia. 2011. "Modern u svitli «zabuzhkotsentryzmu»" [Modern in Light of Zabuzhkocentrism]. *LitAktsent*. Available at: <http://litakcent.com/2011/07/19/15310/> (in Ukrainian).
8. Levchenko, H. 2013. *Mif proty istorii: Semiosfera liryky Lesi Ukrainky* [Myth against History: Semiosphere of Lesia Ukrainka Lyrics]. Kyiv (in Ukrainian).
9. Ukrainka, Lesia. 1975. "Poezii". In *Zibrannia tvoriv u 12 tomakh*, edited by Lesia Ukrainka [Poetry. Collected works], 1. Kyiv (in Ukrainian).
10. Albouy, P. 1976. *Mythographies*. Paris (in French).

Кочерга Светлана. «Légende des siècles» Лесі України: мистерия горизонтов. Стаття посвящена одному из самых загадочных произведений Лесі України. Во внимание принимались взгляды на смысл этого произведения литературоведов (В. Агеева, Р. Жилавый, В. Матвишин), философов (О. Забужко, А. Гужва), культурологов (Е. Кононенко). Основная цель исследования – расширение герменевтического спектра толкования текста «Légende des siècles». Предложенная интерпретация базируется на использовании компаративистских и семиотических приемов. Рассмотрены факты из истории написания текста, его созвучность с незавершенным эпическим циклом «Легенда веков» В. Гюго.

В центре исследования находятся масштабность образа бытия как движения, профетические идеи и аллюзии поэзии. Ключевой бинарной оппозицией в произведении определены топосы комнаты и храма. Для лирической героини приоритетными являются координаты самостроительства («тихая комната»). Храм для нее ассоциируется с сакральностью интеллектуального прозрения. Виртуальное путешествие к храму в «Légende des siècles» одновременно является поиском мистической сакральной святыни, своеобразного герменевтического Грааля – зеркала скрытой истины.

Детально анализируется видение эзотерического храмового пространства, организованного по предписаниям религиозных культов. Определено семантическое наполнение ряда образов-символов: ограда, ворота, порог, храм.

Ключевые слова: герменевтика, «горизонт», структурализм, семиотика, компаративистика, деконструкция, профетизм, эзотерика, гностицизм, инициация.

Kocherha Svitlana. "Légende des siècles" of Lesia Ukrainka: the Mystery of Horizons. The article is devoted to the one of the most enigmatic works of Lesia Ukrainka. It was taken into account the views on the text meaning of literary critics (V. Aheieva, R. Zhylavy, V. Matviishyn), philosophers (O. Zabuzhko, O. Guzhva), cultural critics (E. Kononenko). The main purpose of the study is expanding range of hermeneutic interpretation of the text "Légende des siècles". The proposed interpretation is based on the use of comparative and semiotic methods. We consider the facts of text writing history and its according to the unfinished epic cycle "La Légende des siècles" by Victor Hugo.

The magnitude of the image of being as a movement, as well as prophetic ideas and allusions in the poetry are in the center of the study. The topoi of a room and a temple are determined as a key binary opposition in the text. The lyrical character has the priority in self-construction coordinates (which response to “quiet room”). A temple is associated with sacredness of intellectual insight. The virtual tour to the temple in “Légende des siècles” is also the search for mystical sacred sanctuary, a kind of hermeneutic Grail which is the mirror of hidden truth.

There is a detailed analysis of the esoteric area of the temple organized by the requirements of religious cults. It is defined the semantic content of a number of images and symbols such as fence, gate, threshold, temple.

Key words: hermeneutics, “horizon”, structuralism, semiotics, comparative studies, deconstruction, prophetism, esoteric, Gnosticism, initiation.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2016 р.

УДК 821.161.2.09

Юлія Левчук

ЛІРИЧНА ПРОЗА ЛЕСІ УКРАЇНКИ: ПИТАННЯ ЖАНРОВОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Досліджено проблеми жанру в прозовій творчості Лесі Українки. Зроблено спробу диференціювати закономірності письма, які реалізовані в прозових текстах авторки. Зокрема, зосереджено увагу на так званій ліричній прозі, основними принципами якої є суб'єктивність, медитативність, філософський зміст, екзистенційна тематика.

Ключові слова: Леся Українка, проза, ліризм, філософський етюд, архетип, екзистенційність.

Проза Лесі Українки, як і її лірика, є перехідним явищем на шляху до формування драматичних жанрів, зокрема драматичної поеми. Так, О. Вісич упевнено стверджує, що «умовно прозовий доробок Лесі Українки можна назвати тренувальним майданчиком, де вона тільки почала розробляти образи, що увічнені в драматургії авторки. З певністю можна стверджувати, що саме з оповідань письменниці постали амбівалентні чоловічі характери Короля Брюса, Руфіна, Мохаммеда, Дон Жуана та інших» [2, с. 202].